

„FENN/TARTHATATLAN”: A BÉCSI VÉTELI EGYEZMÉNY ÉS AZ ÍRÁSBELISÉGRE VONATKOZTATOTT MAGYAR FENNTARTÁS

SZABÓ Sarolta*

1. Bevezető

A nemzetközi adásvételi jogot tartalmazó Bécsi Vételi Egyezmény (*United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, CISG*; továbbiakban: Egyezmény)¹ utolsó, ún. Záró rendelkezéseiben (IV. rész) az Egyezmény több, olyan nyilatkozat megtételét biztosítja, amely által a Szerződő Államok bizonyos egyezményes rendelkezések jogi hatásait módosíthatják vagy kizárhatják. Ezeknek az ún. fenntartásoknak az Egyezményben foglalt listája – a 98. Cikk alapján – teljes körű, azaz más kifogás az egyezményes szöveghelyekkel szemben nem emelhető. Hazánk a két nyilatkozatot tett meg: az egyiket tulajdonképpen a KGST ÁSZF elsőbbségét biztosítandó, a másikat az írásbeliség alkalmazására.²

Bánrévy Gábor professzor munkássága során – minden fórumon – a magyar nyilatkozatok visszavonása mellett emelt szót,³ és ugyan már 10 éve annak is, hogy a nemzetközi magánjogász professzorok közös felhívást intéztek az akkori Igazságügyi Minisztériumnak az indokolatlanná vált fenntartások visszavonását kérve, némi lírával elmondható: „*In Ungarn nichts Neues*”, azaz a hely-

* Egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Nemzetközi Magánjogi Tanszék.

¹ Kihirdette az 1987. évi 20. törvényerejű rendelet, Magyar Közlöny 1987. 55. sz. (1987. november 29.)

² Ld. a 90. és 96. Cikkekhez fűzött nyilatkozatok.

³ Pl. BÁNRÉVY Gábor: Három etüd a nemzetközi jog területéről. In: BUSCH Béla – BELOVICS Ervin – TÓTH Dóra (szerk.): *Békés Imre ünnepi kötet. A jogtudomány és a büntetőjog dogmatikája, filozófiája. Tanulmánykötet Békés Imre születésének 70. évfordulójára*. Budapest, 2000. 54. skk.

zet – sajnos, e téren – változatlan maradt. Az indokolatlanná vált nyilatkozatok még mindig „élnek”, megnehezítve, és feleslegesen bonyolítva a joggyakorlatot és gátolva az Egyezmény egységes alkalmazását.

2. A fenntartások visszavonásának tendenciája

Napjainkban ráadásul az Egyezmény Szerződő Államaiban egy egyre erősödő pozitív tendencia figyelhető meg a fenntartások visszavonását illetően. Elsőként Kanada még 1992-ben vonta vissza fenntartását a 95. Cikk tekintetében. Az ezredfordulót követően a 92. Cikk szerinti nyilatkozatot az északi országok közül Finnország 2011-ben, Svédország és Dánia 2012-ben,⁴ míg a 96. Cikk szerinti fenntartást Észtország 2004-ben, Lettország 2012-ben, Litvánia és Kína 2013-ban vonta vissza.

A fenntartások visszavonásának tendenciáját erősítheti, hogy 2013. október végén megjelent az Egyezmény Tanácsadó Testületének (*CISG-Advisory Council*; továbbiakban: Testület)⁵ „Az egyezményes fenntartások alkalmazásáról” szóló 2. számú nyilatkozata.⁶

Ebben a Testület a következőket javasolja:

- a) az újonnan csatlakozó államok ne tegyenek a fenntartást az Egyezményhez;
- b) azon Szerződő Államok, amelyek már megtettek egy vagy több az Egyezmény 92–96. Cikk szerinti nyilatkozatot, fontolják meg a 97. Cikk (4) bekezdés szerinti visszavonásukat.

Az újonnan csatlakozó országok számára a Testület azért nem javasolja a fenntartások megtételét, mert azok – ahogy a Cikkek megalkotásának története mutatja – az 1980-ban megszületett végleges szöveg elfogadásához szükséges kompromisszumok voltak. Például, a 92. Cikk politikai okokból a skandináv országok kérése volt, de – ahogy látható volt – mára már nem alkalmazták; a 94. Cikk, azaz a regionálisan egységesített adásvételi jog kivételét csak az északi országok használják (az eredetileg indítványozó Benelux államok és Ausztrália nem); a 95. Cikket a volt Szovjetunió és a volt Német Demokratikus

⁴ Norvégiában még él a fenntartás, ti. Norvégia helyzete bonyolultabb az Egyezmény nemzeti jogba való transzformálása miatt.

⁵ www.cisgac.com

⁶ CISG Advisory Council Declaration No. 2 – *Use of Reservations under the CISG*. (továbbiakban: CISG-AC Decl. 2.) <http://www.cisgac.com/default.php?ipkCat=128&ifkCat=227&id=227> (látogatva: 2014. október 13.)

Köztársaság jogrendje miatt fogadták el, napjainkban azonban az 1. Cikk (1) bekezdés a) pontja az igazán lényegi alapja az Egyezmény alkalmazásának; végül a 96. Cikk elvesztette relevanciáját, mert az államok a belső jogukban – a legtöbb esetben – már nem szabnak az ingók nemzetközi adásvételéhez írásbeliséget.⁷ Egyértelmű tehát, hogy a fenntartások megalkotásának időszaka óta a jogi és politikai helyzet több országban jelentősen megváltozott. Ennek eredménye, hogy eltűntek azok a mögöttes indokok, amelyek miatt a fenntartásokat megalkották. (Kivéve a 93. Cikk szerinti ‘szövetségi állam klauzulát’.) Jelenleg az Egyezménynek 83 részes állama van, s e nemzetközi instrumentum 2014-ben már alkalmazandó Bahrein és Brazília, és jövőre már Brit-Guyana, Kongó és Madagaszkár vonatkozásában is.⁸ Örvendetes, hogy ezen újonnan csatlakozó országok egyike sem tett semmilyen fenntartást az Egyezményhez.

A Testület továbbá azt tanácsolja, hogy azon Szerződő Államok, amelyek már megtettek egy vagy több a 92–96. Cikk szerinti nyilatkozatot, fontolják meg annak visszavonását.⁹

Ezen pozitív, azaz a fenntartások visszavonásának tendenciájának szemléltetésére jó például szolgálhatnak az északi országok.¹⁰ Ott a jogtudósok mellett az ICC – a skandináv nemzeti bizottságok ösztönzésére – is felhívást intézett a skandináv igazságügyi minisztériumokhoz, ráirányítva a figyelmet a 92. és 94. Cikk szerinti fenntartások okozta problémákra: miszerint azok indokolatlannak, kontra produktívak, amelyek szükségtelenül bonyolulttá és bizonytalanná teszik az ügyleteket. Végül, de nem utolsó sorban az ICC levelében megjegyezte, hogy a 92. Cikk szerinti fenntartás visszavonása már csak azért is hasznos lenne, mert így „a skandináv egyetemek és üzleti iskoláknak a hallgatóknak képzésében több idő jutna az Egyezmény alapintézményeinek tanítására, ahelyett, hogy a fenntartás okozta komplex szabályok magyarázatára vesztegetnék az idejüket”.¹¹ Végül a 92. Cikk szerinti, a szerződés megkötésére (II. rész) vonatkozó fenntartás – Norvégia kivételével – visszavonása került. Tehát pl. egy svéd és német telephellyel rendelkező vállalat adásvételére az Egyezmény szerző-

⁷ CISG–AC Decl. 2., 2. pont.

⁸ Ld. http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/sale_goods/1980CISG_status.html (látogatva: 2014. november 13.).

⁹ Bővebben: CISG–AC Decl. 2., 3. pont.

¹⁰ Bővebben: Joseph LOOKOFKY: The Rise and Fall of CISG Article 92. In: Peter MANKOWSKI – Wolfgang WURMNEST (Hrsg.): *Festschrift für Ulrich Magnus zum 70. Geburtstag*. SELP, 2014.; Thomas NEUMANN: The Continued Saga of the CISG in the Nordic Countries: Reservations and Transformation Reconsidered. *Nordic Journal of Commercial Law*, 2013/1.

¹¹ LOOKOFKY i. m. 250.

déskötésre vonatkozó szabályai már alkalmazandóak. Azonban a 94. Cikk szerinti „szomszédos állam fenntartások” nem kerültek visszavonásra, tehát a különböző északi országokban telephellyel rendelkező felek közötti, nemzetközi adásvételi szerződésekre az Egyezmény nem alkalmazandó. Érdekesség, hogy ez utóbbi nyilatkozatot ráadásként kiegészítették „a szerződés alakisága” tekintetében, mondván, hogy az északi országok egymás közti ügyleteiben az Egyezmény szerződések megkötésére vonatkozó II. része akkor se legyen alkalmazandó, ha a nemzetközi magánjogi szabályok Szerződő Állam jogára mutatnak.¹² Lookofsky – maliciózus megjegyzése – szerint csak hogy „kétszeresen biztos” („*doubly sure*”) legyen, hogy a 92. Cikk szerinti fenntartás visszavonása az egymás közti ügyleteikben nem vezethet az Egyezmény II. részének alkalmazására.¹³ Nyilvánvaló, hogy ennek megtételére semmi szükség nem volt, hiszen az említett fenntartás hatása az, hogy az egész Egyezmény alkalmazhatóságát kizárja.

A Testület tehát azon Szerződő Államokat, amelyek fenntartást tettek emlékezteti a fenntartás visszavonásának lehetőségére (97. Cikk (4) bekezdés), mert azok csak megnehezítik a gyakorlati alkalmazást és az Egyezmény egységes értelmezését fenyegetik. Ebben az összefüggésben a Testület szerint célszerű volna figyelembe venni a Nemzetközi Jogi Bizottság ‘Útmutató az egyezményes fenntartások gyakorlatához’-t,¹⁴ amely szorgalmazza a fenntartások hasznosságának rendszeres felülvizsgálatát. „1. Eszerint azon államoknak vagy nemzetközi szervezeteknek, amelyek fenntartást tettek egy vagy több egyezményhez, vállalniuk kell azok időszakos felülvizsgálatát, és megfontolni azok visszavonását, amelyek már nem szolgálják tovább a céljukat.” „2. Egy ilyen felülvizsgálat során az államok és nemzetközi szervezetek kiemelt figyelmet kell fordítsanak arra, hogy megőrizték a multilaterális megállapodások integritását, és ahol jelentős, mérlegeljék a fenntartások megtartásának hasznosságát, különös tekintettel a fenntartás megtétele óta a nemzeti, belső jogukban bekövetkezett változásokra.”¹⁵

Az Egyezmény által lehetővé tett fenntartások közül jelentős nehézséget a 95. és a 96. Cikk okoznak, amelyek számos – adott esetben bonyolult és ellentmondásos – kérdéseket vetnek fel. Nem véletlen, hogy a Testület 2013. október

¹² LOOKOFSKY i. m. 251–252.

¹³ LOOKOFSKY i. m. 252.

¹⁴ International Law Commission: *Guide to Practice on Reservations to Treaties*. U.N. Doc. A/CN.4/L.779 of 19 May 2011.

¹⁵ Uo. 2.5.3. pont.

végi 15. véleménye¹⁶ is e témakörökben született, mivel ezen a fenntartások helyes értelmezése és alkalmazása kiemelkedő jelentőséggel bír. Jelen tanulmányban – a továbbiakban – csak a 96. Cikk szerinti formaszabadság elvének alkalmazhatóságára térek ki, bemutatva azt, hogy a fenntartás adta számos vitás álláspont és megoldás is azt támasztja alá, hogy hazánk a nyilatkozatait felülvizsgálva, azokat mielőbb visszavonja.

3. Az írásbeliségre vonatkoztatott fenntartás (96. Cikk – 12. Cikk)

3.1. A Cikk megalkotásának története

A 12. és a 96. Cikk az Egyezmény „elődjének” nevezett Hágai Egységes Törvényekben (ULIS, ULFIS) nem szerepelt. A formaszabadság elve és annak hatálya abból az általános politikai vitából eredt, hogy egyes – elsősorban a szocialista – országok ragaszkodtak a külkereskedelmi szerződések írásba foglalásához, míg más – főként a nyugati piacgazdaság – államai elvetettek egy ilyen követelményt, mert az nem praktikus és nem megfelelő a nemzetközi kereskedelmi ügyletekben. Az UNCITRAL döntése tehát egy kompromisszum eredménye volt: főszabály szerint az alakszerűtlenség elvével, azonban a fenntartás megalkotásával.¹⁷ A végül megalkotott fenntartás szövegénél elsősorban az volt a fő szempont, hogy a volt Szovjetunió és a volt szocialista országok által elfogadásra kerüljön.¹⁸ A 96. Cikk egyedi jellemvonása, hogy látszólag „megkettőződik” a 12. Cikk által. Valójában azonban a 96. Cikk a szerződő államok fenntartásáról szól bizonyos feltételek esetén, tehát a feltételeket írja le: „Az a Szerződő Állam, amelynek jogrendszere az adásvételi szerződés megkötéséhez vagy annak bizonyításához írásbeli alakot követel meg, a 12. Cikk rendelkezéseivel összhangban bármely időpontban nyilatkozatot tehet, hogy az Egyezmény 11. Cikkének, 29. Cikkének vagy II. Részének bármely olyan rendelkezése, amely az írásbelitől eltérő más formában is megengedi az adásvételi

¹⁶ CISG Advisory Council Opinion No. 15 – *Reservations under Articles 95 and 96 CISG*. (továbbiakban: CISG–AC Op. 15.) <http://www.cisgac.com/default.php?ipkCat=128&ifkCat=228&sid=228>

¹⁷ Peter H. SCHLECHTRIEM – Ingeborg SCHWENZER (szerk.): *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. Oxford University Press, 2005. 934.; SÁNDOR Tamás – VÉKÁS Lajos: *Nemzetközi adásvétel*. HVG-Orac, Budapest, 2005. 528.

¹⁸ CISG–AC Op. 15., 2.2. pont.

szerződés megkötését, módosítását vagy megegyezéssel történő megszüntetését, illetve bármely ajánlat megtételét vagy elfogadását, vagy más akaratnyilatkozat tételét, nem alkalmazható, ha valamelyik fél telephelye ebben az államban van.” Míg a 12. Cikk első mondata a fenntartás hatását adja meg: „Az Egyezmény 11. Cikkének, 29. Cikkének vagy II. Részének bármely olyan rendelkezése, amely az írásbelitől eltérő más formában is megengedi az adásvételi megkötését, módosítását vagy megegyezéssel történő megszüntetését, illetve bármely ajánlat megtételét vagy elfogadását, vagy más akaratnyilatkozat tételét, nem alkalmazható, ha bármelyik fél telephelye olyan Szerződő Államban van, amely az Egyezmény 96. Cikkében meghatározott nyilatkozatot megtette.” Mindemelllett a 12. Cikk második mondata annak kötelező természetéről is szól, amely a 96. Cikkben nem szerepel: „A felek e Cikktől nem térhetnek el és nem módosíthatják annak hatását.” Összességében elmondható, hogy a 12. Cikk annyiban szokatlan, hogy a többi, IV. részben felsorolt fenntartás hatása sincs beépítve az Egyezmény I–III. részébe, viszont annyiban hasznos, hogy felhívja a figyelmet a fenntartás lehetőségére.¹⁹

3.2. A 96. Cikk értelmezése és alkalmazása

3.2.1. A fenntartás megtételének előfeltételei

A cikk megtételének előfeltételei, hogy az adásvételi szerződést kötő felek egyike a 96. Cikk szerinti fenntartást tevő államban rendelkezzen telephellyel, valamint, hogy a fenntartást tevő Szerződő Állam belső joga is megkívánja az írásbeli formát.

Jelenleg a következő országokban hatályos a 96. Cikk szerinti fenntartás: Argentína, Belorusszia, Chile, Magyarország, Orosz Föderáció, Örményország, Paraguay és Ukrajna. Mint fentebb említettem, voltak olyan országok, amelyek a csatlakozáskor megtették ugyan a fenntartást, azonban azt később visszavonták, így Észtország 2004-ben, Lettország 2012-ben és Litvánia 2013-ban.²⁰ Kína pedig egy olyan nyilatkozatot tett, amely ugyan nem volt teljesen – szó szerint – azonos a 96. Cikkkel, azonban hatásában úgy kezelték, mintha a 96. Cikk szerinti fenntartást tette volna meg. Ezt a nyilatkozatát azonban Kína

¹⁹ CISG–AC Op. 15. 2.5. pont.; SCHLECHTRIEM–SCHWENZER i. m. 934.; SÁNDOR–VÉKÁS i. m. 528.

²⁰ A 97. Cikk (4) bekezdés alapján van erre lehetőség. Így Észtország esetében 2004. október 1., Lettország esetében 2013. június 1., míg Litvánia esetében 2014. június 1. óta nem alkalmazandó.

2013. január 16-án visszavonta.²¹ Elviekben egyébiránt a fenntartás megtehető bármikor, azaz nem csak az aláírás, ratifikálás, vagy csatlakozás időpontjában (ennek indoka az volt, hogy azt feltételezték, hogy bizonyos, főként a fejlődő országok a saját nemzeti jogukba bevezetik az írásbeliség követelményét az Egyezményhez való csatlakozás után), a gyakorlatban ez azonban eddig egyszer sem következett be.²²

A 96. Cikk szerinti nyilatkozat csak akkor tehető meg, amennyiben a Szerződő Állam jogrendszere az adásvételi szerződés megkötéséhez vagy annak bizonyításához írásbeli alakot követel meg. Kérdésként merülhet fel, hogy a fenntartás megtételéhez tehát az szükséges, hogy az adott jogrendszer *minden, vagy csak bizonyos*, az Egyezmény alá tartozó adásvételi szerződés megkötéséhez vagy annak bizonyításához írásbeli alakot követeljen-e meg? Az első értelmezést támasztják alá a szabályhely megalkotásának dokumentumai. A Bécsi Diplomáciai Konferencián ugyanis a holland delegáció által javasolt azon alternatív megszövegezést, hogy „[a]z a Szerződő Állam, amelynek jogrendszere minden vagy bizonyos típusú adásvételi szerződés megkötéséhez [...] írásbeli alakot követel meg”, elvetették.²³ Hasonló következtetésre juthatunk a francia nyelvű szövegváltozat olvasatakor is, mert az a „*les contrats de vente*” kifejezéssel operál, amelye szintén akként érthető, hogy a nemzeti jog minden adásvételi szerződés esetében megkívánja az írásbeliséget.²⁴ Természetesen a ’minden’ kifejezés nem vonatkozik pl. az ingatlan adásvételére, vagy a fogyasztói adásvételekre, mert ez csak azon szerződéseket érinti, amelyek az egyezmény tárgyi hatálya alá tartoznak.

Tovább menve, ismeretes, hogy némely Szerződő Államok megtették ugyan a 96. Cikk szerinti fenntartást, azonban a jogtudósok, kommentátorok vitatták, hogy az Egyezmény által megkívánt előfeltételek ehhez teljesültek-e. Pl. Argentína és Chile esetében nincs kötelező írásbeli alak az Egyezmény hatálya alá tartozó

²¹ Kína esetében 2014. augusztus 1. óta nem alkalmazandó.

²² SÁNDOR–VÉKÁS i. m. 528–529.; CISG–AC Op. 15., 4.4. pont; SCHLECHTRIEM–SCHWENZER i. m. 934.

²³ „Contracting State whose legislation requires *all or certain types of contracts of sale to be concluded in or evidenced by writing* may [...] make a declaration [...] that any provision [...] which allows a contract of sale [...] to be made in any form other than in writing shall not apply to the contracts concerned where any party [...]” Document A/CONF.97/C.1/L.76, *United Nations Conference on Contracts for the International Sale of Goods, Vienna, 10 March – 11 April 1980, Official Records, Documents of the Conference and Summary Records of the Plenary Meetings and of the Meetings of the Main Committees*. 1981. 91.; SCHLECHTRIEM–SCHWENZER i. m. 934.

²⁴ CISG–AC Op. 15., 4.5. pont.

minden adásvételi szerződés vonatkozásában.²⁵ Magyarország esetében pedig az írásbeliség „kiüresedett”, ugyanis az annak formális alapját képező jogforrást az Európai Unióhoz történt csatlakozásunkkor hatályon kívül helyezték.²⁶

Az Egyezmény alkalmazásakor ez azt a jól ismert gyakorlati kérdést vet fel: a Szerződő Állam bíróságának vajon figyelembe kell-e vennie az ilyen fenntartást vagy sem? A választ – a Testület véleményével egyetértve – az Egyezmény maga jelöli meg, amikor a 97. Cikk (4) bekezdésében leírja azt az egyetlen utat, ami által a fenntartás hatása eltávolítható: nevesül, az ENSZ Főtitkárhoz címzett formális értesítés által.²⁷ Ez a metódus ugyanis kizárja a különböző Szerződő Állam bíróságainak saját – és adott esetben eltérő – értékelését a 96. Cikk szerinti előfeltételek nemzeti joggal való kompatibilitása tekintetében. A Szerződő Állam bírósága által tehát figyelembe kell venni a 96. Cikk szerinti nyilatkozatot, még akkor is, ha a fenntartás megtételéhez szükséges előfeltételek egyáltalán, vagy már nem teljesülnek, ameddig a 97. Cikk szerinti visszavonás nem történik meg. Az ellentétes álláspont szerint a fenntartást hatástalanak kell tekinteni, amennyiben feltételek nem teljesülnek, és a bíróságnak erre tekintettel kell lennie. Ez azonban jelentősen veszélyezteti a jogbiztonságot, és ezért nem követhető.²⁸

3.2.2. A fenntartás joghatásai

A fenntartás *negatív hatása*,²⁹ hogy kizárja a szerződő államok kötelezettségét arra, hogy az Egyezmény szerinti formszabadság elvét alkalmazzák. Amennyiben az adásvételi szerződést kötő felek bármelyikének telephelye olyan Szerződő Államban van, amely az Egyezmény 96. Cikkében meghatározott nyilatkozatot megtette, a nemzetközi közjogi kötelezettségei alapján egyik

²⁵ Alejandro M. GARRO: The U.N. Sales Convention in the Americas: Recent Developments. *Journal of Law and Commerce*, 1998. 229.; Ulrich G. SCHROETER: The Cross-Border Freedom of Form Principle Under Reservation: The Role of Articles 12 and 96 CISG in Theory and Practice. *Journal of Law and Commerce* (forthcoming 2014), 11. (Letölthető: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2169834)

²⁶ Az írásbeliségre vonatkozó fenntartás – korábban is formális – jogszabályi alapját képező 7/1974. KkM. rendeletet 2004. május 1-jével hatályon kívül helyezték. Ld. BÁNRÉVY i. m. 54. skk.; SÁNDOR-VÉKÁS i. m. 97. skk.

²⁷ CISG-AC Op. 15., 4.7. pont.

²⁸ Uo.; Lutz-Christian WOLFF: VR China: Neue IPR-Regeln für Verträge. *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, 2008. 55. skk.; SCHROETER i. m. 12–13.

²⁹ SCHROETER i. m. 14.

Szerződő Állam sem alkalmazza az Egyezmény 11. Cikkének, 29. Cikkének vagy II. Részének bármely olyan rendelkezését, amely az írásbelitől eltérő más formában is megengedi az adásvételi szerződés megkötését, módosítását vagy megegyezéssel történő megszüntetését, illetve bármely ajánlat megtételét vagy elfogadását, vagy más akaratnyilatkozat tételét.³⁰

Elfogadott, hogy a 96. Cikk szerinti fenntartás hatása csak a 12. és 96. Cikkben kifejezetten említett szerződéses *nyilatkozatok típusaira* terjed ki, az azonban vitatott, hogy mely nyilatkozatok azok pontosan, amelyeket a rendelkezések említenek. Szó szerint a 12. és 96. Cikk kiterjed az adásvételi szerződés megkötésére (14., 18. és 23. Cikk), módosítása (29. Cikk (1) bekezdés együtt a 14. és 18. Cikkkel) és annak megállapodás általi megszüntetésére (29. Cikk (1) bekezdés együtt a 14. és 18–19. Cikkkel). Ezután továbbmegy az Egyezmény szövege: a ‘más akaratnyilatkozat tételére’-re is. Ez utóbbi pontos jelentése kérdéses: vajon ez széles körben érthető akár az Egyezmény I–III. részei szerint megtehető összes nyilatkozatra, avagy egy szűkebb olvasat szerint csak azokra a nyilatkozatokra terjed ki, amelyek a szerződés megkötésével, annak módosításával vagy konszenzusos megszüntetésével kapcsolatosak. Ez utóbbi a preferáltabb. Ennek megfelelően ide tartozik: az ajánlat visszavonása, visszautasítása (15. Cikk (2) bekezdés, 16. és 17. Cikk), az ajánlat elfogadására utaló magatartás (18. Cikk (1) bekezdés), az elfogadó nyilatkozat eltéréseinek kifogásolása (19. Cikk (2) bekezdés), elfogadásra szabott fix határidőről szóló nyilatkozatok (20. Cikk (1) bekezdés), az elkésett elfogadásra vonatkozó elküldött értesítés (21. Cikk), valamint az elfogadás visszavonása (22. Cikk). Nem vonatkozik ellenben az alakszerűség követelménye, *inter alia*, az elállási nyilatkozatokra (26. Cikk), az áru megkifogásolására (39. Cikk), árcsökkenés iránti nyilatkozatokra (50. Cikk), fix határidő tűzésére, és más a szerződés teljesítésével összefüggő kommunikációkra.³¹

A fenntartásnak továbbá *univerzális hatálya* van, azaz a 96. Cikk szerinti fenntartás megtétele egy Szerződő Állam által, nem csak saját, de minden más Szerződő Állam kötelezettségét is jelenti, hogy nem alkalmazható az Egyezmény formszabadságra vonatkozó elve.³² Ez egyértelműen kitűnik a 12. és 96. Cikk nyelvezetéből, amely a kapcsolatot a fenntartás hatása tekintetében nem az eljáró bírósággal vonja meg, hanem a szerződést kötő bármelyik fél telephelyével. Az Egyezmény e hatást általános módon fogalmazza meg: „bármely rendelkezés

³⁰ Uo.; CISG–AC Op. 15. 4.10. pont.

³¹ CISG–AC Op. 15. 4.12. pont.

³² SCHROETER i. m. 14.; CISG–AC Op. 15. 4.14. pont.

[...] nem alkalmazható”, ezáltal megerősíti, hogy az alkalmazás független a bíróság helyétől. Ezt alátámasztja, hogy a Bécsi Diplomáciai Konferencián Ausztria egy alternatív szöveget javasolt, amely szerint a 96. Cikk szerinti fenntartás csak a fenntartást tevő országot kötelezte volna, más Szerződő Államot pedig nem.³³ A javasolt változtatást azonban elvetették, ezzel is alátámasztva, hogy a jogalkotók szándéka arra irányult, hogy a fenntartás hatása univerzálisan alkalmazandó legyen minden Szerződő Államban. Ezt az a gondolatmenetet két holland, egy mexikói és egy belga bírósági döntés is kifejezetten megerősíti.³⁴ Az ezzel ellentétes kommentátori vélemények,³⁵ mivel figyelmen kívül hagyják a cikkek megalkotásának dokumentumait, nem követendők.³⁶

A fenntartás hatását érintő legnehezebb és legismertebb probléma, hogy melyik jog szabályozza a szerződés alaki érvényességét? Mára elfogadottá vált, hogy nincs *pozitív hatása* a fenntartásnak: azaz nincs meghatározva az alakszerűsége alkalmazandó jog. Nyilvánvaló választ tehát a cikkek nem adnak e kérdésre. Az esetjog és a jogtudósok két nézetet képviselnek.

Az első alapján a szerződés alakszerűségére a 96. Cikk szerinti ország belföldi szabályait kell alkalmazni. Ezt követik a CIETAC³⁷ és az orosz választottbírói ítéletek,³⁸ egy belga döntés,³⁹ orosz⁴⁰ és amerikai,⁴¹ valamint a jogirodalom kisebbségben lévő képviselői.⁴²

³³ Document A/CONF.97/C.1/L.42, *Official Records* 91.

³⁴ Supreme Court (Netherlands), 7 November 1997 (*J.T. Schuermans v. Boomsma Distilleerderij/Wijnkoperij*); District Court Rotterdam (Netherlands), 12 July 2001 (*Hispafruit BV v. Amuyen S.A.*); Compromex Arbitration proceeding (Mexico), 29 April 1996 (*Conservas La Costeña v. Lanin*); Rechtbank van Koophandel Hasselt (Belgium), 2 May 1995 (*Vital Berry Marketing v. Dira-Frost*). Az esetek elérhetőek a következő honlapon: www.cisg.law.pace.edu.

³⁵ Ld. pl. Basedow, Bridge és Torsello álláspontját. Bővebben: SCHROETER i. m. 14.; CISG–AC Op. 15., 4.14. pont.

³⁶ Uo.

³⁷ CIETAC Arbitral Award, 31 December 1997 (*Lindane case*); CIETAC Arbitral Award, 17 October 1996 (*Tinplate case*); CIETAC Arbitral Award, 6 September 1996 (*Engines case*).

³⁸ Tribunal of International Commercial Arbitration at the Russian Federation Chamber of Commerce and Industry, 9 June 2004, Case No. 125/2003.

³⁹ Rechtbank van Koophandel Hasselt (Belgium), 2 May 1995 (*Vital Berry Marketing v. Dira-Frost*).

⁴⁰ Presidium of the Supreme Arbitration Court of the Russian Federation, 25 March 1997, Resolution No. 4670/96; Presidium of the Supreme Arbitration Court of the Russian Federation, 23 December 2009, Case No. VAS–16382/09; Presidium of the Supreme Arbitration Court of the Russian Federation, 15 April 2011, Case No. VAS–2499/11.

⁴¹ *Zhejiang Shaoxing Yongli Printing and Dyeing Co., Ltd v. Microflock Textile Group Corporation*, U.S. District Court (S.D. Fla.), 19 May 2008.

⁴² Pl. Andersen, Reinhard, Winship, hivatkozva: SCHROETER i. m. 20.; CISG–AC Op. 15., 4.17. pont.

Ezen állásponttal szemben – többek között – az alábbi ellenérvek hozhatók.

- 1) A 12. és 96. Cikk csak annyit rögzítenek, hogy ‘nem alkalmazandó’ a formaszabadság elve, azaz nem írja elő, hogy a fenntartást tevő állam saját formai előírásait kell alkalmazni. Ahol ugyanis az Egyezmény kifejezetten felhívja a Szerződő Államot saját jogának alkalmazására, azt egyértelműen kimondja, pl. a természetbeni teljesítésnél.⁴³ A Diplomáciai Konferencián ráadásul észrevételezték ezt a hiátust, azaz, hogy nincs egy pozitív szabály az alkalmazandó alakszerűségek tekintetében, a rendelkezés szövege ennek ellenére érintetlen maradt.⁴⁴ Ezzel összefüggésben a 96. Cikk egy olyan, alternatív szövegváltozatát, amely tartalmazott volna egy ilyen rendelkezést (amely más Szerződő Államokban is a fenntartást tevő állam belső jogának alakiságra vonatkozó szabályait rendelte volna), az UNCITRAL-ban megvitatták ugyan, de elvetették.⁴⁵ Ennek indoka az volt, hogy így a fenntartást tevő ország jogának előírásai túl széles körben kerülnének alkalmazásra.⁴⁶
- 2) A 96. Cikk céljával ellentétes egy ilyen értelmezés, mert a negatív hatás mellett, annak egy pozitív hatást is tulajdonít (azaz hogy a fenntartást tevő állam joga univerzálisan minden más Szerződő Államban alkalmazandó, függetlenül a szerződések kollíziós jogában alkalmazott kapcsolóelvektől: az eladó szokásos tartózkodási helye, a szerződéskötés helye, teljesítés helye stb.).⁴⁷
- 3) Végül, a 96. Cikk pozitív hatásának nehézségét szemlélteti az a fiktív példa, hogy mi lenne akkor, ha két olyan fél kötne szerződést, akik telephelye két különböző, fenntartást tevő Szerződő Államban van (pl. magyar és orosz felek között). Egy ilyen esetben nem világos, hogy melyik állam formai rendelkezései lennének alkalmazandóak.⁴⁸

A többségi és helyes álláspont, hogy a fórum nemzetközi magánjog szabályai szerint kijelölt jog formai követelményeit kell alkalmazni. Ez persze önmagá-

⁴³ 28. Cikk „Ha az Egyezmény rendelkezéseivel összhangban, az egyik fél a másik fél valamely kötelezettségének teljesítését jogosult követelni, a bíróság nem köteles természetben marasztalni, kivéve, ha saját joga szerint is így járna el hasonló, az Egyezmény által nem szabályozott adásvételi szerződések esetében.”

⁴⁴ CISG–AC Op. 15., 4.18. pont.

⁴⁵ Document A/CN.9/SR.8 (unpublished). CISG–AC Op. 15., 4.18. pont.

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ CISG–AC Op. 15., 4.19. pont.

⁴⁸ CISG–AC Op. 15., 4.20. pont.

ban hordozza, hogy a végeredmény nem lesz nemzetközileg egységes (mivel az alkalmazandó nemzetközi magánjogi szabályok sem azok).

Azonban ez ismét felvet egy vitatott problémát: ha a *lex causae* olyan Szerződő Állam jogára mutat, amely nem tett fenntartást, akkor vajon annak belső joga, vagy az Egyezmény szabályai (11. Cikk) alkalmazandók? A jogtudósok egyik csoportja⁴⁹ elsősorban a 12. Cikk első mondatára hivatkozik, amely azt mondja ki, hogy „[a] 11. Cikk rendelkezési [...] nem alkalmazandóak”, tehát – érvelésük szerint – egyértelműen következik az Egyezmény szövegéből, hogy a formaszabadság elve nem alkalmazható, amennyiben az egyik szerződő fél telepelye fenntartást tevő Szerződő Állam területén van, így egyedül csak egy belső, nemzeti jog alkalmazható. A jogtudósok másik csoportja⁵⁰ és a Testület véleménye⁵¹ szerint azonban ez egy félreértés, mert a 12. Cikket együtt kell olvasni a 96. Cikkkel (annak negatív hatásaként), azaz a 12. Cikk csupán ki akarja zárni a Szerződő Államok nemzetközi közjogi kötelezettségét a 11. Cikk (és a kapcsolódó cikkek) alkalmazására. Másrészt, a válasz nem vezethető le a 11., 12., vagy a 96. Cikkből, mert az kizárólag a nemzetközi magánjogi szabályok „terepé”⁵². A hagyományos nemzetközi magánjogi cél alapján pedig – érvelésük szerint – úgy kell eljárni, mintha az adott állam bírója eljárna, tehát az Egyezmény 11. Cikke alkalmazandó, mert a kollíziós szabályok alkalmazásának következménye az Egyezmény alkalmazásához, ún. ‘*opt in*’-hez vezet.⁵²

Fontos azonban megjegyezni, hogy a joggyakorlat egyértelmű képet mutat e kérdésben. Két holland bírói döntés⁵³ kivételével, a nemzeti bíróságok nem az Egyezményt, hanem a *lex contractus* nemzeti, belső jogának alkalmazását követik.⁵⁴

⁴⁹ SÁNDOR–VÉKÁS i. m. 529.; továbbá Flechtner, Magnus, hivatkozva: SCHROETER i. m. 32.

⁵⁰ SCHLECHTRIEM–SCHWENZER i. m. 934.; SCHROETER i. m. 32.; Franco FERRARI: Writing Requirements: Article 11–13. In: Franco FERRARI et al. (szerk.): *The Draft UNCITRAL Digest and Beyond: Cases, Analysis and Unresolved Issues in the U.N. Sales Convention*. CUP, 2005. 214.; továbbá Perales Viscasillas, Westermann, hivatkozva: SCHROETER i. m. 31.

⁵¹ CISG–AC Op. 15., 4.23. pont.

⁵² CISG–AC Op. 15., 4.23. pont.

⁵³ Supreme Court (Netherlands), 7 November 1997 (*J.T. Schuermans v. Boomsma Distilleerderij/Wijnkoperij*); District Court Rotterdam (Netherlands), 12 July 2001 (*Hispafruit BV v. Amuyen S.A.*).

⁵⁴ Fővárosi Bíróság (Magyarország), 1992. március 24. (*Adamfi Video v. Alkotók Studiósza Kiszövetkezet*): a magyar kollíziós szabályok szerint felhívott német belföldi jogot alkalmazták; Austria 22 October 2001 Supreme Court [1 Ob 77/01g] (*Gasoline and gas oil case*): osztrák jog kikötése és belföldi szabályának alkalmazása; *Forestal Guarani S.A. v. Daros International, Inc.*, U.S. Court of Appeals (3rd Cir.), 21 July 2010: New Jersey és Argentín belső jog alternatívája merült fel a New Jersey-i kollíziós szabályok alapján. Valamint ugyanezt az érvelést követte a korábbi Legfelsőbb Bíróság Pfv. IX. 21.481/2005. sz., BH 2006.88.

Mindezek a problémák és viták jól szemléltetik, hogy a fenntartások megtétele és ‘fenntartása’ (a ‘szövetségi állam klauzula’ kivételével) mára már nem indokolt, mert azok jelentősen megnehezítik a gyakorlati alkalmazást és az Egyezmény egységes értelmezését fenyegetik. Helyeselhető, és pozitív trend tehát, hogy az utóbbi időkben több ország is visszavonta a mára már indoklatlanná vált fenntartását, és ez a folyamat bizonyonnyal folytatódik, remélhetőleg végre Magyarországgal!